

Demogrāfisko lietu padomes sēde

2011.gada 3.jūnijā

PROTOKOLS NR.1

Norises vieta un laiks: Ministru kabinets, MP zāle, plkst.10:30.

Vada: Valdis Dombrovskis, ministru prezidents.

Piedalās:

Bārzdiņš Juris	Veselības ministrs
Jurševska Ilona	Labklājības ministre
Kampars Artis	Ekonomikas ministrs
Bāne Baiba	Finanšu ministrijas valsts sekretāra vietniece
Gruškevičs Mareks	Izglītības un zinātnes ministrijas valsts sekretārs
Zvidriņa Solvita	Kultūras ministrijas valsts sekretāre
Medin Laila	Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesību politikas jautājumos
Putniņš Indriķis	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra padomnieks
Liepiņa Liene	Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas locekle
Zvidriņš Pēteris	Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes Statistikas un demogrāfijas katedras vadītājs, LZA akadēmiķis
Eglīte Pārsla	Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekle
Ķīlis Roberts	Stratēģiskās analīzes komisijas vadītājs
Kresse Elita	Latvijas Pašvaldību savienības padomniece bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumos
Bremze Ilona	biedrības "Asociācija Ģimene" valdes priekšsēdētāja
Mucenieks Leonīds	Latvijas daudz bērnu ģimeņu biedrību apvienības valdes priekšsēdētājs
Mežs Ilmārs	nodibinājuma "Nākotnes fonds" valdes priekšsēdētājs
Leiškalsns Pēteris	Latvijas Darba devēju konfederācijas eksperts sociālās drošības un veselības aizsardzības jomā
Lorence Sanita	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības sabiedrisko attiecību vadītāja
Ielīte Inete	biedrības "Latvijas bērnu forums" valdes priekšsēdētāja

Pieaicinātie: Līvija Liepiņa, Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes politikas departamenta direktore

Protokolē: Baiba Abersone, Demogrāfisko lietu padomes Sekretariāts, Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes politikas departamenta vecākā referente

Darba kārtībā:

1. Aktualitātes demogrāfiskajā situācijā valstī.
2. Rīcības plāna pamatnostādņu „Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam” īstenošanai 2011. – 2013.gadam.
3. Demogrāfisko lietu padomes turpmākā darba organizācija.

Sanāksmes atklāšana:

Ministru prezidenta V.Dombrovska uzruna.

1. Aktualitātes demogrāfiskajā situācijā valstī.

P.Zvidriņš ziņo par demogrāfisko situāciju valstī, esošajām tendencēm un prognozēm. Sniedz ieskatu par demogrāfiskajiem rādītājiem valstī 2010.gadā un 2011.gada pirmajā ceturksnī. Uzsver, ka nepieciešams vairāk runāt nevis par esošo situāciju, bet par iespējamiem risinājumiem demogrāfiskās situācijas uzlabošanai, īpašu uzmanību vēršot tieši migrācijas jautājumiem. Informē, ka ļoti būtiski samazinās laulību skaits, kas pēc statistikas datiem atstāj ietekmi arī uz dzimstību (pēc statistikas datiem vairāk bērnu dzimst laulībā). Informē, ka šobrīd Latvija atrodas ļoti dziļas depopulācijas situācijā. Valsts neatkarības divos gadu desmitos zaudēta piektā daļa no iedzīvotāju kopskaita. Tieši Latvijas valstī iedzīvotāju skaita zaudējumi bijuši vieni no vislielākajiem pasaulē. Informē, ka prognozes nepārprotami liecina, ka valsts iedzīvotāju skaits, arī latviešu skaits, tuvākajos gados turpinās samazināties, tomēr vidēji tālā perspektīvā depopulāciju varētu apturēt, neatliekami īstenojot kompleksu ilgtermiņa programmu. Ņemot vērā Latvijas iztukšošanos un demogrāfisko novecošanos, kā arī latviešu izmiršanas tempus, neatliekami jārisina valsts un latviešu tautas prioritārie demogrāfiskie uzdevumi, izstrādājot un īstenojot aktīvāku demogrāfisko politiku. Kā vienus no svarīgākajiem uzdevumiem min nepieciešamību panākt laulību un dzimstības krituma apturēšanu un sekojošu dzimstības pieaugumu, iedzīvotāju dzīvotspējas sistemātisku pieaugumu (īpaši vīriešiem), emigrācijas tempu mazināšanos un kaut vai daļēju Latvijas izcelsmes darbaspēka atgriešanos. Ierosina apsvērt arī jautājumu par imigrācijas politikas pasākumiem, kuri atbilst nacionālajām interesēm.

R.Ķīlis vērš uzmanību, ka, veidojot dažāda veida politikas plānošanu valsts mērogā, ir nepieciešams īpašu uzmanību vērēt tieši teritoriālajiem aspektiem. Respektīvi, visa politika valstī nevar būt orientēta vienāda, ir nepieciešams vērēt uzmanību katra teritoriālā reģiona atšķirībām un vajadzībām.

2. Rīcības plāna pamatnostādņu „Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam” īstenošanai 2011. – 2013.gadam.

Līvija Liepiņa ziņo par tiem Rīcības plānā pamatnostādņu „Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam” īstenošanai 2011. – 2013.gadam (turpmāk – Rīcības plāns) iekļautajiem uzdevumiem, kuros galvenokārt ir nepieciešama politiskā izšķiršanās un papildus finansējuma piešķiršana. Vērš uzmanību, ka Rīcības plāns izstrādāts esošo budžeta līdzekļu ietvaros, tādēļ ir nepieciešams pārskatīt prioritātes, vai arī rast risinājumus esošo budžeta līdzekļu ietvaros, pārskatot finansējuma sadalījumu, lai varētu īstenot jaunus pasākumus ģimeņu atbalsta politikas jomā. Aicina Demogrāfisko lietu padomes (turpmāk – padome) locekļiem izteikt savu redzējumu ģimenes atbalsta politikas jomā, īpaši šobrīd, kad tiek izstrādāts Rīcības plāns. Informē, ka Rīcības plānu plānots iesniegts Valsts kancelejā izskatīšanai Ministru kabineta komitejas vai Ministru kabineta sēdē līdz š.g. 1.jūlijam. Vērš uzmanību uz Rīcības plānā iekļauto ministriju idejām – paaugstināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) atvieglojuma par apgādībā esošu personu apmēru; pirmsskolas izglītības iestāžu pieejamību, īpašu uzmanību vēršot tieši uz situāciju Rīgā; valsts pilnībā

apmaksātas ēdināšanas nodrošināšanu no 1. līdz 4. klašu skolēniem izglītības iestādēs; mājokļu politikas jautājumiem un galvenajām problēmām; par atbalsta politikas nepieciešamību daudz bērnu ģimenēm; vardarbību veikušu personu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu izveidošanu; kā arī par ārpusģimenes aprūpē nepieciešamajām izmaiņām, kas saistītas vairāk ar finansiālo ietekmi.

P.Leiškalns norāda uz nepilnībām Ģimenes valsts politikas pamatnostādņēs 2011. – 2017.gadam, kas saistītas ar analīzes trūkumu par 2009.gadā radīto finansiālo ietekmi tieši attiecībā uz ģimeņu ar bērniem mājsaimniecību budžetiem, kas radās sociālā budžeta izmaiņu dēļ, novirzot naudu no ģimenēm ar bērniem uz pensionāru un bezdarbnieku atbalstu. Vienlaikus vērš uzmanību, ka Labklājības ministrijas piedāvātais risinājums paaugstināt IIN atvieglojuma apmēru par apgādībā esošu personu šobrīd ir traktējams kā ģimenes valsts pabalstu aizstājējs, kas ir pretēji atvieglojuma apmēra paaugstināšanas sākotnēji izvirzītajam mērķim.

E.Kresse informē, ka Latvijas Pašvaldību savienība šobrīd sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju ir veikusi aprēķinus, lai noskaidrotu, cik daudz finanšu līdzekļu ir nepieciešami, lai varētu nodrošināt principa „nauda seko skolēnam” ieviešanu pašvaldībās attiecībā uz pirmsskolas izglītības pieejamību bērniem vecumā no pusotra līdz trīs gadu vecumam. Informē, ka šobrīd pēc veiktajiem aprēķiniem visā Latvijā ir nepieciešams atvērt aptuveni tūkstoš jaunas grupas pirmsskolas izglītības iestāžu bērniem. Ir izvērtētas trīs iespējas, lai nodrošinātu pirmsskolas izglītības pieejamību – pašvaldībām ir iespēja celt jaunas būves, renovēt un pielāgot jau esošās, vai arī pirkt šo pakalpojumu no privātajām pirmsskolas izglītības iestādēm. Vērš uzmanību, ka pēc veiktajiem aprēķiniem papildus būtu nepieciešami aptuveni 80 miljoni latu. Papildus tam no pašvaldību budžetiem papildus ir nepieciešami aptuveni 26 miljoni latu tikai pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogu algām, tādējādi kopējā papildus nepieciešamā summa ir aptuveni 106 miljoni latu. Tādējādi ir nepieciešams izvērtēt minētā pasākuma ieviešanas iespējas, paredzot piešķirt papildus finansējumu, vai arī veikt grozījumus iekšējo pašvaldību budžetu finansējumu pārdalē, vienlaicīgi pārskatot arī pašvaldībām deleģētās funkcijas, jo tās visas pilnībā nevarēs izpildīt.

Liene Liepiņa aicina Demogrāfisko lietu padomei izvērtēt kompetences un izskatāmās jomas, jo viens virziens ir materiālais atbalsts gan valsts, gan pašvaldību sniegtais, tomēr otrs tikpat svarīgs virziens ir vērtību sistēmu izvēle, tādēļ valstiski svarīgi ir apzināties, kāda veida ģimene sabiedrībai un valstij ir nepieciešama.

J.Bārzdīņš informē, ka viens no demogrāfiju ietekmējošiem faktoriem ir reproduktīvā vecumā esošie sabiedrības locekļi (potenciālie vecāki), tādēļ ir svarīgi risināt, piemēram, neauglības ārstēšanas problēmas, novirzot zināmu materiālo atbalstu nepieciešamajām procedūrām (līdzīgi kā Igaunijā). Informē, ka pēdējā laikā ļoti strauji pieaug tieši zīdaiņu mirstība, tādēļ nepieciešami arī atbalsta pasākumi tieši zīdaiņu mirstības mazināšanai. Tomēr tikpat svarīgi ir veicināt veselīga dzīvesveida izplatīšanos sabiedrībā. Lai uzlabotos demogrāfiskā situācija, ir nepieciešams vairāk runāt ne tikai par bērna ienākšanu ģimenē, kā par vēlmi vecākiem izšķirties par trešā un ceturtnā bērna radīšanu, kam ir vajadzīga īpaša valsts atbalsta politika – ir nepieciešams vērst īpašu uzmanību tieši uz trešo bērnu.

I.Jurševska informē, ka nav efektīvi un pārdomāti atbalstīt ideju, kas ļautu vecākam atrasties bērna kopšanas atvaļinājumā līdz bērna trīs gadu vecumam, jo tas nozīmē, ka vecāks, kurš ikdienā rūpējas par bērnu, izkrīt ārā no darba tirgus aprites uz trim gadiem. Un, ņemot vērā jau pašreizējās bezdarba problēmas, jau šobrīd ir vērojams, ka pēc pusotra gada ilgas prombūtnes vecākam ir problemātiski atgriezties darba tirgū. Tādēļ prognozējams, ka vēl jo grūtāk tas varētu būt pēc trim gadiem. Labklājības ministrija varētu atbalstīt ideju pagarināt bērna kopšanas atvaļinājuma laiku līdz, augstākais, diviem gadiem, vienlaikus nepalielinot saņemtās atlīdzības apmēru, kas nozīmētu, ka mēnesī ģimene saņemtu mazāku pabalstu. Vērš uzmanību, ka lielākā problēma ir tā, ka trūkst darba vietas, kur jaunajiem vecākiem atgriezties, tādēļ, no vienas puses, paaugstinot bērna kopšanas atvaļinājuma laiku, tiek sniegts vecākiem atbalsts ilgāku laika posmu saņemt palīdzību no valsts, bet tas nerisina darba tirgus

problēmas. Vērš uzmanību, ka šobrīd ir svarīgi, lai ģimene izvēlas radīt vismaz otro bērnu ģimenē. Tādēļ ir nepieciešams noteikt skaidru darbību un politiku tālāko mērķu sasniegšanai, precīzi nosakot, kādā termiņā konkrēti pasākumi tiks īstenoti, lai veicinātu dzimstību un ģimeņu labklājību. Vienlaikus vērš uzmanību uz to, ka valstij nav mērķis radīt maznodrošinātu sabiedrību tikai tādēļ, lai nodrošinātu nepieciešamo iedzīvotāju skaita pieaugumu. Ir svarīgi domāt par pakalpojumu pieejamību un kvalitāti.

I.Mežs vērš padomes locekļu uzmanību uz to, ka ir palikuši pēdējie pieci gadi, lai varētu sekmēt tādu iedzīvotāju skaita pieaugumu, kas spētu noturēt salīdzinoši stabilu ekonomisko situāciju valstī (maksātu pietiekamus nodokļus, kas uzturētu gan sociālā budžeta klientus, gan nodrošinātu arī valsts pamatbudžeta vajadzības) ilgtermiņā. Informē, ka izstrādātās Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam ir labs plānošanas dokuments, tomēr trūkst tūlītējas rīcības finansējuma trūkuma dēļ. Tādēļ tuvākajos trijos gados ir jānosaka konkrētas prioritātes un pasākumi, lai sekmētu dzimstību. Ierosina Demogrāfisko lietu padomes sanāksmju laikā noteikt vismaz vienu pasākumu, kas paredz tūlītēju finansējuma piešķiršanu, piemēram, neauglības ārstēšanas pasākumu. Ir nepieciešams pārskatīt pašreizējo finanšu sadali starp valsts un pašvaldību budžetiem un nodokļu sadalījumiem, jo pašlaik pašvaldībām nav izdevīgi, ka tajās dzīvo daudz bērnu ģimenes, jo, atbilstoši pašreizējiem normatīvajiem aktiem, tās saņem mazākus ieņēmumus no iedzīvotāju ienākuma nodokļa. Tādēļ ir svarīgi veicināt tādu politiku, lai pašvaldības savas teritorijas ietvaros būtu ieinteresētas daudz bērnu ģimeņu stimulēšanā un atbalsta nodrošināšanai tieši daudz bērnu ģimenēm.

I.Ielīte aicina izvērtēt iespēju ieviest balsstiesības bērniem no 15 gadu vecuma gan pašvaldības, gan valsts vēlēšanās, tādejādi veicinot arī politiku viedokļu maiņu, jo šī sabiedrības daļa kļūtu par būtisku elektorāta daļu. Aicina arī izvērtēt iespēju pārkvalificēt skolotājus, jo samazinās bērnu skaits gan pirmsskolas izglītības iestādēs, gan pamata vai vidējās izglītības iestādēs, lai nodrošinātu efektīvāku darbaspēka rotāciju un finanšu līdzekļu efektīvāku izmantošanu.

I.Bremze jautā, vai ģimenes politika Latvijā kopumā finanšu sadalījumā un plānošanā ir viena no prioritātēm valstī, politikas līmenī.

I.Jurševska atbild, ka tajā jomā, kas attiecas uz Labklājības ministrijas pārraudzības jomu, ģimene ir viena no prioritātēm. Tomēr attiecībā uz finansējuma sadalījumu un plānošanu, kas ir augstāks līmenis, tad tur diemžēl ģimenes nav viena no prioritārajām grupām.

V.Dombrovskis aicina padomes locekļus un nevalstisko organizāciju pārstāvjus līdz nākošajai sēdei iesniegt Labklājības ministrijai Rīcības plānā paredzēto pasākumu prioritāšu sarakstu, priekšlikumus un ierosinājumus. Uzdod Labklājības ministrijai sadarbībā ar Finanšu ministriju sagatavot sniegto priekšlikumu aprēķinus un finansiālās ietekmes analīzi. Papildus tam uzdod Labklājības ministrijai sagatavot ziņojumu par citās Eiropas Savienības valstīs, īpaši Igaunijas Republikā, īstenotiem un īstenojamiem demogrāfiskās situācijas veicināšanas pasākumiem, to prioritātēm un galvenajām atšķirībām.

R.Ķīlis piedāvā sagatavot un iesniegt novērtējumu par Rīcības plānā piedāvātajiem pasākumiem, sakārtojot tos prioritārā secībā, vienlaikus novērtējot to efektivitāti.

P.Zvidriņš aicina padomes locekļus sniegt priekšlikumus ne tikai par izstrādāto Rīcības plānu un ģimenes politiku, bet arī par demogrāfiskās politikas ietekmējošiem jautājumiem kopumā.

L.Mucenieks aicina aktīvāk iesaistīties pārējām ministrijām nevis visu uzsvāru un atbildību likt uz Labklājības ministriju, kas atbild tikai par vienu nelielu demogrāfiskās politikas ietekmējošu nozari.

3. Demogrāfisko lietu padomes turpmākā darba organizācija.

V.Dombrovskis vērš uzmanību, ka saskaņā ar Demogrāfisko lietu padomes nolikumu padome sanāk kopā ne retāk kā reizi ceturksnī, tomēr aicina padomes locekļus atbalstīt priekšlikumu, ka padome sākuma periodā sanāk kopā ne retāk kā reizi divos mēnešos, vēlāk - atbilstoši nepieciešamībai. Vienlaikus arī informē, ka ir ļoti liela aktivitāte no padomes

sastāvā neiekļautām nevalstiskajām organizācijām, kas vēlas līdzdarboties padomē izskatāmo jautājumu apspriešanā, tādēļ aicina atbalstīt ideju, ka padomes sastāvā neiekļautās nevalstiskās organizācijas netiek aicinātas atsevišķi, bet gan pauž savas idejas un nostāju caur padomes sastāvā esošām nevalstiskajām organizācijām. Izņēmuma gadījumi var būt pie atsevišķiem jautājumiem, ja padomē pārstāvošās nevalstiskās organizācijas nespecializējas konkrētajā jomā/nozarē. Attiecīgi varētu arī pieaicināt konkrēto nevalstisko organizāciju pārstāvjus atsevišķi.

I.Bremze jautā par iespēju izveidot atsevišķas darba grupas, lai varētu efektīvāk risināt valstī esošās problēmas.

V.Dombrovskis atbild, ka darba grupas varētu tikt veidotas pie atsevišķiem, specifiskiem jautājumiem, kuros ir nepieciešama papildus izpēte un analīze, tomēr aicina nevērst galveno uzmanību uz dažādu darba grupu izveidi, jo tas ļoti sarežģī lēmuma pieņemšanas procesu.

I.Mežs izsaka priekšlikumu padomes sēdes organizēt biežāk – reizi mēnesī.

I.Jurševska atbild, ka sākotnēji, ņemot vērā nākamajā padomes sēdē plānoto darba apjomu un specifiku, būtu efektīvāk, ja padomes sēde tiktu organizēta pēc diviem mēnešiem, lai varētu sagatavot kvalitatīvu informāciju.

V.Dombrovskis atbalsta labklājības ministres pausto viedokli un uzsver, ka nākamā padomes sēde varētu notikt aptuveni pēc diviem mēnešiem. Savukārt par tālāko padomes sēžu norises biežumu vienosies nākamajā sēdē.

- **Padome vienojas, ka priekšlikumu iesniegšanas termiņš Labklājības ministrijas izstrādātajam Rīcības plānam ir 2011.gada 6.jūlijs. Padomes locekļu sagatavotos priekšlikumus jānosūta elektroniski uz e-pasta adresi: baiba.abersone@lm.gov.lv.**

- **Labklājības ministrijai sagatavot nepieciešamos dokumentus iesniegšanai Valsts kancelejā, lai pagarinātu Rīcības plāna iesniegšanas termiņus.**

Sēdi slēdz plkst. 11:50

Padomes priekšsēdētājs

V.Dombrovskis